יומא דנשמתא

הגה"ק רבי אברהם הכהן פימינטיל זי"ע – בעל "מנחת כהן"

יומא דהילולא כ"ח אדר (תנ"ז)

"צאנה וראנה בנות ציון מרגלית טובה תלויה בצוארו של אברהם, הלא הוא אחד מבני עליה החכם השלם כהר"ר **אברהם כהן פימינטיל**, אשר הגביר עלינו חסדו והראנו ידו הנפלאה וכל מעשה תקפו וגבורתו, כי כל יקר ראתה עינו, **אזן וחקר בגמרא משנה ובריתא, וכל דברי הראשונים והאחרונים אסף בחפניו ונפח אותם בי"ג נפות כי כל דבריו סלת נקיה... כי הוציא לאור הכ"רך הנורא הזה, כרכא דכולה ביה, ולו שם בשלשה כמה הלכתא רבבתא... מאירים עיני העברים בהיר הוא בשחקים בדבריו המצודקים"** - בדברים מפלגים אלו מכתיר הגה"ק רבי יצחק אבוהב זצ"ל, אב"ד עדת הספרדים באמשטרדם, את הגה"ק רבי אברהם הכהן פימינטיל זצ"ל בהסכמתו על ספרו הגדול **'מנחת כהן'**.

כיוצא בו משבחו הגאון רבי משה רפאל די אגילר זצ"ל, ריש מתיבתא באמשטרדם, ומעיד נאמנה (בהסכמה שם): **"מכירו הייתי לשעבר מאז אשר הופיע רוח קדשו בבית מדרשו... ויקח מן הבא בידו מנחה משלושת ביכורים לה', וגם אני אנכי הצעיר משלחן גבוה זכיתי לאכול מפריה ולשבוע מטובה וערבו לחכי מנפת צופים שלשת מיני פרי מגדיו הנכללים בחבוריו אשר בם ישב מצרף ומטהר כסף כמה הלכות גדולות ודינים עיקריים"**.

גם רבינו הגה"ק בעל ה'פרי מגדים' זצ"ל, אשר מבלעדיו לא ירים איש ידו והוראתו בהלכה, התייחס ליספר התערובות' - שב'מנחת כהן' - בחשיבות יתירה, ודקדק בדבריו ועמד על כל דין מחודש, כפי שכתב בפתיחה להלכות פסח (דיני תערובות חמץ) וז"ל: "והאמת כי לולי הם המגלים לנו כל תעלומות, הייתי ממשש באפילה, **ובפרט רבותי בספר 'מנחת כהן' למר"א פימנטול ז"ל...**".

ואמנם כל הפתיחה של ה'פרי מגדים' להלכות תערובות היא קיצור של 'ספר התערובות', כפי שנאמר שם בפתח השער: **"אמר הכותב ראיתי לה'מנחת כהן' למהר"א כהן אפימינטל הפליא לעשות והראה תקפו וגבורתו בספר התערובות אמרתי לילך בעקבותיו, וכל דין מחודש שיוצא מדבריו אכתבהו, ואם יש איזה קושיא או חקירה בדבריו אפרשהו"**.

גם שאר חלקי ספר 'מנחת כהן', הכולל שלשה ספרים - כדלהלן - ש'ספר התערובות' הוא חלק שני ממנו, עלו לרצון בספרי ההלכה, ומנחתו הטהורה היתה לעינים לרבותינו מגיני ארץ, בעל 'מגן אברהם' ושאר הפוסקים האחרונים, שנושאים ונותנים בדבריו ויתלו עליו כל שלטי הגבורים (הן ידוע שכאשר המג"א מציין: מ"כ, כוונתו לספר 'מנחת כהן').

על אף שספריו נודעו בשערים המצויינים בהלכה, הרי שעל המחבר הגדול, ה"ה רבינו אברהם הכהן פימינטיל זי"ע, ריש מתיבתא דישיבת 'כתר תורה' באמשטרדם ואב"ד עדת הספרדים בהאמבורג, כמעט ולא נודע מאומה. על כן חובה עלינו וזכות היא לנו להעלות את שמו הקדוש עלי גליוננו, ועל ידי שביבי האור שלוקטו מהכא ומהתם, ננסה להאיר קמעא מאורו הזך, ולהדליק נר תמיד לזכרו הבהיר[1].

ואלה תולדות אברהם:

רבינו ה'מנחת כהן' נולד בערך בשנת שע"ה, להורים נכבדים וחשובים, ממשפחת גולי ספרד ופורטוגאל, שנמלטו מאש האינקוויזיציא הארורה אשר בארץ מולדתם, אחרי הגירוש הנורא שהיה בשנת רנ"ב (וסימנך: "מזר"ה ישראל יקבצנו". ירמי' לא, ט), והגיעו אל מדינת הולאנד, בה נתיישבו בעיר אמשטרדם, ונקהלו ועמדו על נפשם בקהל ספרדים אשר יסדו להם, בהמשיכם לחיות שם חיי דת משה וישראל בגלוי.

מנעוריו הצטיין בהתמדה עצומה, כשאין אתו מאומה כי אם בתורת ה' חפצו ויגיעו, וכפי שמספר על כך בעצמו, בהקדמתו: "מימי חרפי גרסה נפשי לתאבה אל משפטי ה' אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, נכספה וגם כלתה נפשי להבין אמרי בינה, ולדרוש ולתור בחכמת התורה ובעיון הגמרא וספרי הפוסקים חדשים גם ישנים הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונופת צופים".

בהגיעו אל גיל הבחרות נכנס ללמוד בישיבת "עץ חיים", היא הישיבה הגדולה שנוסדה בשנת שצ"ז לפ"ק על ידי הגאון הגדול רבי **שאול הלוי מורטירא** זי"ע בעל 'גבעת שאול'[2], שמבין כותליה יצאו גאונים ותלמידים הרבה, והנודעים שבהם המה רבינו ה'מנחת כהן' זי"ע והמקובל האלקי רבי משה זכות זי"ע ממאנטובה.

מני אז גדלו רבו כאָב, וירוממהו וינטלהו, ונתן מהודו עליו, וכאב את בן ירצהו, בגלל הפלגת חכמתו ובינתו היתירה בחכמת התורה. וכמים פנים לפנים, הוא נתקשר אל רבו במותרות אהבה עזה, והכיר לו טובה על כך, כפי שנראה בעין ממזמור לתודה ושיר הכבוד שחיבר לכבוד רבו, בשנת ת"ה לפ"ק, לרגל הופעת ספרו 'גבעת שאול' (אמשטרדם ת"ה. בדפוס וואראשא תרס"ב, נדפס השיר בסוף הספר, דף קנה ע"ב).

אחרי נישואיו התיישב באמשטרדם, ותהי ראשיתו מצער, כי הוטל על צוואריו עול הפרנסה, וכמו שהוא מתאונן על כך בראש הקדמתו לספרו 'מנחת כהן': "בעבור קוצר שכלי ודעתי, **ומפני דוחק השעה וטורח הזמן וטרדותי המונעות את האדם מהגהות בתורת ה' יומם ולילה, ותמיד כל היום מחשבותיו נבוכים הם בארץ על המחיה ועל הכלכלה**... ולכן לא חדלתי מנעורי מלקבוע עתים לתורה ומלשקוד על דלתותיה יום יום כפי יכולתי, ועיינתי בתשוקה נמרצת בספרי הפוסקים ובחיבוריהם, והייתי שותה בצמא את דבריהם, עד אשר טעמתי מעט מזער מצוף דבש אמרי נועם חכמתם ותאורנה עיני".

גם כאשר עסק במסחר לא הניח תלמודו, אלא היה עושה מלאכתו עראי ותורתו קבע, וכעדות הג"ר משה רפאל די אגילר בהסכמתו הנ"ל: "... ויהי הולך וגדול וחיילים יגבר במלחמתו של תורה לא הניח דבר קטן וגדול בחוויות דאביי ורבא, כל רז לא אניס ליה וכל סתום לא עממהו, **ועוד היום ידו נטויה ריחים בצוארו ועוסק בתורתו קבע ומלאכתו עראי, צר תעודה** חותם תורה בלמודיו ושם חביון עוזו בעיון התלמוד והפוסקים".

ואכן ברוב עמקותו שדד מערכות ועקר הרים, כי היה חריף עצום ומשובב נתיבות, כאשר "ספריו ישבחוהו ומעשי ידיו יהללו בשערים המצויינים את גודל חריפותו... צלל במים אדירים והעלה בידו מרגניתא דלית ביה טימי, עד דשקיל וטרי אליבא דהלכתא לא נתן לעפעפיו תנומה" - כלשון הגר"י אבוהב זצ"ל בהסכמתו הנ"ל.

"וזאת תורת המנחה:

ספרו הגדול של רבינו אברהם, הנקוב בשם **'מנחת כהן'**, וזאת "יען כי מנחה היא שלוחה לאדון כל הארץ מראשית פרי אדמתי", יצא לאור בשנת כתו"ב (-תכ"ח), ומיד זכה לעלות על שלחן מלכים, מלכי רבנן, אשר שתו בצמא את דבריו, וכפי שאנו רואים שהרבו להזכיר את פסקיו, ובכך זכה שנקבע הלכה בישראל כמותו, "כי ברוב בקיאותו הנפוצות יקבץ, בזכות שכלו הסתום יבאר, ובעוצם חריפותו קושיות יתרץ, מדינים ישבית, ובין עצומים יפריד בישוב דעותיהם החלוקות ובעומק תבונתו יכריע ביניהם בסברות נכונות ויוציא דין אמת לאמתו. וסוף דבר בכח פלפולו חריף מקשה מתון מסיק, עוקר הרים וטוחנן זה בזה עד אשר יוציא לאור צדקנו ומשפטנו כצהרים..." - כפי שהפליג לתאר הגרמ"ר די אגילר בתורף הסכמתו.

ספר זה, כולל שלשה ספרים נפתחים, והם: ספר **'מבוא השמש'** בענין עמוד השחר ובין השמשות, ספר **'התערובות'** בדיני תערובות איסור והיתר, וספר **'משמרת השבת'** בדיני אמירה לעכו"ם ובדיני שהיה והטמנה וכדומה. הם המה שלשה כתובים הבאים כאחד, ומלמדים הלכות חמורות בבאר היטב, גופי הלכות הנוגעות למעשה.

רבינו ה'מנחת כהן' ראה צורך נחוץ לחבר חיבור מקיף במקצועות אלו, כי בימיו היה הלכות איסור והיתר נלמד אחר לימוד אורח חיים, חושן משפט ואבן העזר (כמו שכתב הגר"ח פלאג'י זצ"ל בהקדמה לספרו 'רוח חיים', שכך הנהיג הגאון בעל 'כנסת הגדולה' זצ"ל באיזמיר), והפליא לעשות בזה, שדרך הוראתו נעשה ליסוד מוסד לבנות עליו בנינים לתלפיות, וכפי שמספר לנו הג"ר חיד"א זצ"ל ב'שם הגדולים' (בערכו), עי"ש.

בן דורו, גאון הגאונים בעל ה'פרי חדש' זי"ע מציין פעמים רבות לספר 'מנחת כהן' ודן בדבריו, ולא עוד אלא שהוסיף לחבר קונטרס מיוחד על ספר 'מבוא השמש' הנזכר (נדפס בסו"ס 'שמן למאורי' להגאון רבי עזרא מלכי זצ"ל). גם רבינו בעל ה'אור החיים' הק' מציינו בספרו 'פרי תואר' וטרח ליישב דבריו מקושיות הפר"ח (עי' סי' קג סק"א) בדברי אמת וצדק. וגם הגאון רבי חיים אבולעפיא זי"ע חיבר עליו קונטרס, שנדפס בסוף ספר 'רב יוסף' למהר"י קצבי זצ"ל, ונראה שם שנקרא ב'שם 'קדושא דבי שמשי'. וראה עוד להגאון בעל 'חקרי לב' זי"ע (יו"ד סי' צט) שטרח ליישב דברי רבינו בטוב טעם ודעת.

עוד הביאו פסקיו להלכה ודנו בהם, הגאונים המאורות הגדולים רבי יעקב רישר זצ"ל (ראה 'חק יעקב' סי' תמג סק"ז), רבי רפאל מילדולה זצ"ל בשו"ת 'מים רבים' והמקובל האלוקי רבי יוסף אירגאס זצ"ל בשו"ת 'דברי יוסף'.

מפאת רוב חשיבות ספרו, נדפס בהרבה מהדורות והוצאות, ונתפשט בתפוצות ישראל. אמנם מעלה מיוחדת נוספת גרמה לכך שכל הלומד, כקטון כגדול, יכול לעיין בספרו, והיא לשונו הצחה והברורה, עד אשר גם עניינים דקים ועמוקים אשר נלאו כמה מגדולי האחרונים לפרשם, ידע רבינו להציעם בשפה קצרה וברורה לתועלת המעיין.

בהיותו חוטר ממשפחה של יוצאי ספרד, היו מנהגי אבותיו בידו, מנהגי הספרדים, ופסק והורה כהוראת הפוסקים הספרדים, והיה מכריע כדבריהם נגד הפוסקים האשכנזים [ראה 'מנחת כהן' (חלק משמרת השבת, שער ראשון פ"ה) בענין הנותן מלאכה לגוי בקיבולת וקצץ לו דמים, שמביא דעת הר"ן, דאע"פ שהגוי עשה אותה בשבת, מותר לישראל להשתמש ממנה באותה שבת, ואע"פ שרבו בזה האוסרין, וביניהם גם הרמ"א, ומסיק שם וכותב בזה"ל: **"ואנחנו קהל ספרדים נוהגין כדעת הר"ן אפילו לכתחלה, וכמו שפסק מהרי"ק ז"ל..."**].

וכרב גדלו - כן רבתה מדת ענוותנותו, עד כי כותב בענוות חן, בהקדמתו האמורה, שכל מטרתו בכתיבת הספר היתה להנאל מעונש שכחת התורה, יען השכחה מצויה, וגם כדי להועיל לאנשים אשר כגילו.

"ומנחליאל במות"

זכה ונתקיימו בו דברי חז"ל (ע'רובין נד.) ש"אם אדם משים עצמו כמדבר זה שהכל דשין בו, תורה ניתנה לו במתנה... וכיון שנחלו א-ל עולה לגדולה", ואחרי ישבו שם בקרב עמיו בתוככי העיר אמשטרדם, עידן ועידנין טובא, כשהוא שוקד על דלתות התורה וקונה קנינה מתוך יגיעה רבה, נודע שמו הטוב לרבים, כי הוא צנא מלא ספרא, אוצר בלום מחכמת התורה, והושיבוהו בראש ישיבת "כתר תורה" אשר באמשטרדם, בה התחיל להרביץ תורה בקרב ישראל, ודלה והשקה צאן קדשים מבאר מים חיים תורתו, והעמיד תלמידים הרבה.

כן נודע כדרשן מפואר, פה מפיק מרגליות וחן הוצק בשפתותיו, כשדרוש דרש בשבתות למנוחה ומועדים לשמחה, במעמד קהל עם ועדה בישיבת "כתר תורה" בלשון ספרדית. דרשות אלו מובאות בספרו **'דרשות כתר תורה'**, ונלוה אליהן גם כמה שאלות ותשובות, אשר השיב לשואליו בדבר ה' זו הלכה, ונסדרו על ידי בנו החכם השלם רבי יצחק הכהן פימינטיל זצ"ל אשר העלן על מזבח הדפוס באמשטרדם שנת תמ"ח לפ"ק.

בשנת תנ"ב לפ"ק, נשמע קול נהי מעיר האמבורג, כאשר קהל ספרדים דשם התפלשה באפרים במות רבם ומאורם הגאון הגדול החכם השלם רבי שמואל עבז זצ"ל[3], וכס הרבנות שלהם התרוקן, ולמען לא תהיה עדת ה' כצאן בלי רועה, נמנו וגמרו אנשי הקהלה, ראשיה וטוביה, לשים את כתר הרבנות של קהלתם בראש רבינו בעל 'המנחת כהן', והריצו אליו בקשתם לבל ישיב פניהם ריקם, רק בא יבוא ברנה לשבת עמהם יחד, לעמוד בראש עדתם ולנהל את קהלתם, כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו.

ואמנם רבי אברהם נעתר לבקשתם, ויעתק את מושבו לעיר האמבורג, שמה עבד הכהן את עבודתו עבודת הקודש, למלאות את כל התפקידים המוטלים עליו, ויחן את פני העיר, פקח ועיין בכל מילי דמתא, ותיקן להם תקנות טובות ומועילות, חיזק את בדקי הבית והרים שם את קרן התורה והדת במשך חמש שנים, כולן שוין לטובה, בהן ישב על כסא הרבנות ברוב הדרת גאון עוזו.

ויהי כי זקן אברהם ותש כחו, עם כל זאת לא רפו ידיו מעבודת ה', וגם עד זקנה ושיבה עמד על משמרתו משמרת הקודש, בשר צדק בקהל רב, ושנה הלכות בכל יום, עמד לנס עמו עד יומו האחרון, ויגוע ויאסף אל עמיו זקן ושבע ימים ביום כ"ח אדר שנת תנ"ז לפ"ק[4], ובהאמבורג מנוחת כבוד.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

1. אנו שאבנו את רוב החומר, מקונטרס 'מראה כהן' שנערך בטוב טעם ע"י הרב דוב בער שווארץ הי"ו ונדפס בסוף ספר 'מנחת כהן' חלק ראשון, הוצאת 'מכון מנחה תמה' ע"י הרה"ג ר' יחזקאל שפיטצער שליט"א, ירושלים תש"ס, וממבוא לספר 'מנחת כהן' עם פי' 'תורת המנחה' מאת הרה"ג ר' משה צבי בוחבוט שליט"א, ירושלים תשנ"ט, ועל גביהם הקדמת המחבר והסכמות הרבנים הגאונים דק"ק אמשטרדם.
2. אודותיו כתבנו לאחרונה בגל' תקנח-תקנט. ישיבה זו התקיימה במשך עשרות בשנים, ותלמידיה אף הוציאו לאור קובצים בשם 'פרי עץ חיים' שכללו שאלות ותשובות שונות, שקלא וטריא שנדונו בין כותלי הישיבה.
3. הוא נתקבל שם אחר פטירת הגאון רבי משה חיים ישורון זצ"ל, ושימש ברבנות האמבורג רק זמן קצר, ושמו היה נודע לשם ולתהלה בקרב הארץ.
4. יום פטירתו נודע רק לאחרונה, עם התגלות מצבתו שקועה במעמקי האדמה.

נערך ע"י ה"ה ישכר בעריש ווייס, ברוקלין נ.י.

לעילוי נשמת מרת מרים ע"ה
בת הגה"צ ר' עמרם ניישלאס זצ"ל הי"ד מפאקש
נלב"ע ב' ניסן תשס"ד לפ"ק
ת-נ-צ-ב-ה-
הונצחה על ידי בנה
הרה"ח ר' יעקב ישעי' ווינטערניץ הי"ז

ל למשה
המדור נערך לזכר נשמת הרה"ח – ר' משה בהר"ר ישכר בעריש ברונשטיין ע"ה ת.נ.צ.ב.ה.

באופן יוצא מן הכלל. ההוצאות הדרושות לכך גבוהות מאוד. אנא, הטה שכם וטול חלק בהן. התקשר 972-2-5385175 ☛ הידברות מלב ללב